

Motion till riksdagen

1988/89:Ub276

av Larz Johansson m.fl. (c)

Skolundervisning i kost, hälsa och hushållningsfrågor

Under 50-talet var inställningen fortfarande den, att kunskapen om mat och hushållning var livsnödvändig; att hemmets skötsel krävde ansvar och kompetens.

En radikalt förändrad syn på denna kunskap och detta ansvar har sedan växt fram. 60-talets expansionsår förändrade boendet, varuutbudet, inkösvanorna, livsstilarna, värderingarna. De traditionella rollerna luckrades upp. Flickorna "varnades" för att skaffa sig traditionella kvinnokunskaper. Stoltheten över dessa kunskaper avtog.

70-talet kom med kärvare samhällsklimat och en snabbt tilltagande negativ inställning till hemarbete. Jämlikhetsambitionerna gav teknik- och ekonomiämnena i skolan en skjuts framåt – men inte lockades pojkarna mer än tidigare av maten och hemmet!

Skolans motdrag blev teoretiserad undervisning i hemkunskap för att försöka skapa större intresse också bland pojkarna och för att bredda ämnet och komma bort från den mycket praktiska anknytningen. Men också för att klara ekonomin. Den teoretiserade hemkunskapsundervisningen blev långt billigare att bedriva än den praktiska.

80-talet kännetecknas av att många elever känner sig osäkra i sin konsumentroll. För att bli kunniga, kunna bedöma och välja rätt vara utifrån det egna behovet, krävs undervisning och träning.

Samhällets kostnader, i form av olika stödåtgärder, ökar kraftigt år från år. Enorma summor av skattemedel används för närvarande till att stötta svaga konsumenter. Vi menar att många i denna grupp aldrig behövt bli stämplade som svaga konsumenter om de redan i skolan fått tillräckliga kunskaper.

Grundskolan

I läroplanen för grundskolan (Lgr 80) poängteras att hemkunskapen och konsumentfrågorna ska förmedlas genom hela grundskolan. Antalet veckotimmar i hemkunskap är sammanlagt sex och i slöjdsammanlagt sexton. Man kan fråga sig om detta är en rimlig fördelning av dessa veckotimmar. Det torde vara lika viktigt att kunna sköta sitt hem och laga sin mat som att snickra och sy. Översynen av läroplanen för grundskolan bör göras med den förutsättningen att undervisningen i hemkunskap i grundskolan bör omfatta mer än nuvarande sex veckotimmar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I princip avgör varje rektorsområde hur undervisningen ska organiseras

och vem som ska genomföra den. "Rullkök" (spis på rullbänk) har blivit den enda satsningen för undervisningen i många låg- och mellanstadieskolor. Lektionerna har blivit "demonstrationslektioner". Men glädjande nog finns också exempel runt om i landet där en välutrustad hemkunskapslokal finns att tillgå och lektionerna har förts till sammanhängande pass så att eleverna jämsides med den teoretiska undervisningen får möjlighet till egna praktiska övningar. Undervisningen bedrivs av hushållslärare eller i samarbete klasslärare/hushållslärare, s.k. kompanjonlärarskap, med goda undervisningsresultat och motiverade elever.

Vi anser att hemkunskapsämnets ställning i grundskolan måste stärkas. Hemmen erbjuder i dag inte i samma utsträckning som förr tillfällen att inhämta elementära kunskaper i matlagning och varukännedom. Skolans uppgift är också att förmedla det kulturarv som maten utgör. Sammanhängande arbetspass borde finnas, likaså möjlighet till praktiskt utövande av matlagning. Riksdagen bör ge regeringen till känna vikten av att sammanhängande undervisning/arbetspass för hemkunskapslektionerna skapas inom varje rektorsområde.

Gymnasieskolan

Goda kostkunskaper hos ett lands medborgare har stor betydelse för folkhälsan. För den enskildes hushållsekonomi är det därtill av stor betydelse att besitta kunskaper i hushållsekonomiska frågor. När skoleleverna uppnår gymnasieåldern börjar sambandet mellan kost, hälsa och den personliga ekonomin göra sig märkbar. Då är frågorna mera personliga och handlar om egen bostad och egen matlagning. Det är först på gymnasial nivå som det är möjligt att fullt ut gå in på de näringsinriktade aspekterna på maten. Härför krävs grundläggande kunskaper i kemi, fysik, fysiologi med flera ämnen som eleverna tidigare inte hunnit få.

Som exempel på ett verkligt behov av utbildning i ovannämnda ämnen kan projektet "Hushållsekonomi på gymnasiet" utgöra. Projektet har initierats av kommittén för Hushållsvetenskap och finansierats med medel från Spardelegationen. Utgångspunkten för projektet var de svårigheter som möter många ungdomar och nybildade familjer i deras situation som konsumenter.

Projektet genomfördes i tre län och avslutades med enkäter och intervjuer. Enkäter bland elever visade att eleverna över lag sade sig ha bristfälliga kunskaper i hushålls-konumentekonomiska frågor oavsett vilken utbildningsväg de representerade. Det framgick också att de flesta eleverna ställde sig positiva till undervisning i dessa frågor. Intervjuer genomfördes bland socialsekreterare, konsumentvägledare och kronofogdar.

Från socialsekreterarna uttrycks oro. Från samtliga tre län är tendensen att antalet hjälpsökande hushåll ökar. Det är ofta unga familjer med för hög skuldsättning. Ungdomarna har svårt att motstå alla frestelser att köpa. När man inte har pengar skaffar man sig ett "plastkort", alternativt köper på avbetalning. Lånekarusellen har börjat snurra. Utbildning att klara av sin vardag, att kunna motstå köplusten som ekonomin inte klarar av, är viktiga

kunskaper som skolan borde ha som målsättning att erbjuda alla elever, menar socialsekreterarna.

Konsumentsekreterarna möter liksom socialsekreterarna många ungdomar med allvarliga ekonomiska problem och får då hjälpa till med skuldsanering, betalningsplaner, kontakter med kronofogdar o.s.v. Många konsumentvägledare ger information i konsumentfrågor både på grund- och gymnasieskolan, men detta är alldeles otillräckligt framhåller man. Arbetet måste ske mer förebyggande, menar konsumentsekreterarna, och det är viktigt, att skolan tar sitt ansvar och ger undervisning i vardagsekonomiska frågor.

Kronofogdarna berättar hur de i samband med betalningsföreläggande, handräckning (återtågande av vara som sålts på kredit), utmätning samt införsel i lön, i dag oftare än förr träffar på mycket unga människor, t.ex. 18-åringar. Man framhåller, att det är alldeles för lätt att låna, utan säkerhet. Från alla tre länen berättar man, att de s.k. e-målen, mål mot enskilda personer med privata fordringsägare, ökar och att det är unga hushåll, som skaffat sig för många kontokortsskulder, som till stor del står för ökningen. Kunskaperna i hushållsekonomiska frågor är alldeles för dåliga hos allmänheten kan man vidare läsa ut ur intervjuerna med kronofogdarna.

Utredningen översyn av gymnasieskolans yrkesinriktade linjer (ÖGY) föreslog att utbildning i kost- och konsumentfrågor ska beredas alla elever i den yrkesinriktade skolan. Detta skulle enligt utredningen gå så till att av timmarna i ämnet Ekonomi och samhällsfrågor skulle det avdelas sammanlagt 25 lektionstimmar per årskurs för undervisning i kost- och konsumentfrågor. Det föreslogs också att hushållslärare tar hand om undervisningen.

Tyvännär hörsammades inte detta förslag när försöksverksamheten med treåriga yrkesinriktade linjer påbörjades. Vi anser utifrån de många undersökningar och projekt som genomförts vad gäller ungdomars kunskaper kring kost, hälsa och hushållsekonomi, att samtliga gymnasielinjer måste inrymma dessa ämnen. Undervisningen kan med fördel anförtros hushållslärare, som utöver de kunskaper de besitter inte har tillräcklig undervisningstid. Däremot råder det stor brist på lärare i samhällskunskap.

Speciell uppmärksamhet måste ägnas åt den nya treåriga linjen, omvårdnadslinjen. När eleverna kommer till gymnasieskolan för att börja på omsorgslinjen har de ganska små kunskaper i matlagning och näringslära. Kunskapsöverföringen i hemmet i dessa frågor är numera näst intill obefintlig. Eleverna måste därför träna färdighetsmoment och teoretiska kunskaper från grunden. Det har ofta klagats på att eleverna från socialservicelinje haft knappa kunskaper, inte minst har eleverna själva konstaterat detta när de kommit ut i praktiken. I omvårdnadslinjen har undervisningstiden i kost-konsumentkunskap (hushållning) sänkts med ungefär en fjärdedel. Då har man tänkt att eleverna ska få praktisk träning under arbetsplatsförlagd utbildning. Att låta elever med små kunskaper använda vårdtagarnas resurser för att få utbildning i matlagning och tvätt måste vara fel och upplevas som kränkande för den som utsätts för denna "vård".

Ska omvårdnadslinjen bli en god utbildning för arbetstagare inom vård och omsorg måste undervisningstiden i kost och hushållning utökas.

Internathushållsskolorna/lanthushållsskolorna har en viktig funktion att

fylla i utbildningssamhället. Förutom att skolorna bedriver utbildning, förvaltar de ett kulturarv genom att föra kunskaper vidare inom det hemtekniska och textila området. De utgör därtill en resurs i regionen och har god kontakt med bygdens kulturella sammanslutningar och därmed dess traditioner. Med hänsyn till det ökade intresset för bl.a. kostfrågor bör dessa skolor kunna vidareutvecklas. Internatformen har ett värde i sig, genom att eleverna får lära sig ta ansvar och visa hänsyn.

Olika former av vuxenutbildning, såväl korta kurser som påbyggnadskurser kan bredda utbildningsutbudet vid skolorna. Sålunda har den högre specialkursen Kost, hälsa, hushållning blivit en attraktiv kurs vid internathushållsskolorna/lanthushållsskolorna. Inför den förändring som kan komma på det konsumentpolitiska området med anledning av pågående översyn måste dessa skolor tas till vara på ett positivt sätt i den fortsatta undervisningen. Vi menar att dessa skolor ska ses som en resurs i den regionala utbildningen och utvecklingen. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om översyn av läroplanen vad gäller antalet hemkunskapsstimmar i grundskolan.

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om vikten av sammanhängande undervisning/arbetspass för hemkunskapslektionerna i grundskolan,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om obligatorisk undervisning om kost, hälsa och hushållning på gymnasieskolans samtliga linjer.

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om det speciella behovet av utökad utbildning i kost och hushållning på omvårdnadslinjen.

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internathushållsskolorna/lanthushållsskolornas roll i den framtida regionala utbildningen och utvecklingen.

Stockholm den 24 januari 1989

Larz Johansson (c)

Marianne Andersson (c)

Stina Gustavsson (c)

Bengt Kindbom (c)

Görel Thurdin (c)

Jan Hyttring (c)

Marianne Jönsson (c)

Stina Eliasson (c)

Pär Granstedt (c)